

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง หัตถกรรมการสานใบลาน ปลาตะเพียน: กรณีศึกษาชาวบ้าน ตำบลท่าวาสกรี และตำบลภูเขาทองอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของหัตถกรรมพื้นบ้านการสานปลาตะเพียนใบลาน เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคของการประกอบอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการสานปลาตะเพียนใบลาน และ เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคและการพัฒนาอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการสานปลาตะเพียนใบลานของชาวบ้านตำบลท่าวาสกรีและตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากตำรา เอกสาร วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และกำหนดรูปแบบของการวิจัย โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัย ดังนี้

1.1 การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research)

เป็นการรวบรวมข้อมูล และการค้นคว้าจากเอกสารได้แก่

1.1.1 เอกสาร ตำรา บทความ วารสาร หรือ เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมการสานใบลาน “ปลาตะเพียน” ตำบลท่าวาสกรี และตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยศึกษาจากวิทยานิพนธ์ เรื่องหัตถกรรมการสานใบลาน “ปลาตะเพียน” กรณีศึกษาชาวบ้าน ตำบลท่าวาสกรี และตำบลภูเขาทองอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานที่จะช่วยในการกำหนดกรอบความคิด ในการศึกษา และใช้ประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์

1.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

ผู้รู้ ผู้นำชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้ประกอบการชีพ และนักท่องเที่ยว ในพื้นที่ตำบลท่าวาสกรี ตำบลภูเขาทองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมทั้งสิ้น 45 คน จากกลุ่มเป้าหมายตำบล

ท่าวาสกรี ซึ่งประกอบด้วย ผู้รู้ ผู้นำชาวบ้านจำนวน 7 คน นักวิชาการจำนวน 2 คน ผู้ประกอบการจำนวน 5 คน นักท่องเที่ยวจำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน และตำบลภูเขาทองประกอบด้วย ผู้รู้ ผู้นำชาวบ้านจำนวน 4 คน นักวิชาการจำนวน 2 คน ผู้ประกอบการจำนวน 3 คน พนักงานเทศบาลกองสวัสดิการสังคม 2 คน นักท่องเที่ยวจำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 21 คน

การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสัมภาษณ์โดยผู้เก็บข้อมูล หรือผู้สัมภาษณ์ จะต้องพูดคุยซักถาม หรือสนทนากับผู้ตอบหรือผู้ให้ข้อมูลตามข้อคำถามที่กำหนดไว้ใน การสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เจาะลึก (In-depth Interview) ทั้งแบบ ที่มี โครงสร้าง (Structured Interview) และไม่มี โครงสร้าง (Unstructured Interview)

1.3 การสังเกต (Observation)

เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้รวบรวมข้อมูล จะเข้าไปทำการสังเกต พฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วย ผู้รู้ ผู้นำชาวบ้าน นักวิชาการผู้ประกอบการ อาชีพสวน ปลูกตะเพียนด้วยใบลาน และนักท่องเที่ยว ในพื้นที่ตำบลวาสกรี ตำบลภูเขาทองจังหวัด พระนครศรีอยุธยา โดยใช้ แบบสังเกต (Observation) ที่กำหนดขึ้น เพื่อแสวงหาความรู้ หรือข้อมูล ที่ จะใช้ในการวิจัยโดยตรง ซึ่งเป็นวิธีการที่ผู้สังเกตได้สัมผัสกับสิ่งที่ต้องการรวบรวมข้อมูลด้วยการ สังเกต จะทำให้มีโอกาสได้ข้อมูลที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงมากขึ้น โดยใช้ประสบการณ์ของผู้ สังเกตเข้าช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีความแม่นยำและถูกต้องมากขึ้น

2. ประชากร และกลุ่มเป้าหมาย (Population and Sampling Procedures)

2.1 กลุ่มเป้าหมายพื้นที่ตำบลวาสกรี

ได้แก่ ผู้ประกอบการอาชีพ ผู้รู้ ผู้นำชุมชน นักวิชาการ และนักท่องเที่ยว อำเภอ พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย

- 2.1.1 ผู้รู้ ผู้นำชาวบ้าน จำนวน 7 คน
- 2.1.2 นักวิชาการ จำนวน 2 คน
- 2.1.3 ผู้ประกอบการ จำนวน 5 คน
- 2.1.4 นักท่องเที่ยว จำนวน 10 คน
- รวมทั้งสิ้น 24 คน

2.2 กลุ่มเป้าหมายพื้นที่ตำบลตาบลภูเขาทอง

ได้แก่ ผู้ประกอบอาชีพผู้รู้ ผู้นำชุมชน นักวิชาการ สำนักงานเทศบาล กองสวัสดิการสังคม และนักท่องเที่ยว อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย

- 2.2.1 ผู้รู้ ผู้นำชาวบ้าน จำนวน 4 คน
- 2.2.2 นักวิชาการ จำนวน 2 คน
- 2.2.3 ผู้ประกอบการ จำนวน 3 คน
- 2.2.4 สำนักงานเทศบาล กองสวัสดิการสังคม จำนวน 2 คน
- 2.2.5 นักท่องเที่ยว จำนวน 10 คน
- รวมทั้งสิ้น 21 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

- 3.1.1 แบบการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก (In-depth Interview)
- 3.1.2 แบบสังเกต (Observation)

3.2 การดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

- 3.2.1 ศึกษาจากวารสาร เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 3.2.2 กำหนดขอบข่ายการสร้างเครื่องมือให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3.2.3 สัมภาษณ์ ปรึกษาบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือ มีความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์การสานโบราณ “ปลาตะเพียน” กรณีศึกษาชาวบ้าน ตำบลท่าวาสุกรี และตำบลภูเขาทองอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อมาประกอบ เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ
- 3.2.4 สร้างแบบสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ทั้งแบบมีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง ขึ้นโดยให้ครอบคลุม เนื้อหาตามวัตถุประสงค์
- 3.2.5 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา งานวิจัย และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และสำนวน ภาษาในแบบสอบถามสัมภาษณ์ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data collection)

เป็นการปฏิบัติการภาคสนาม และเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยการดำเนินการดังนี้

4.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data)

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อนำมาศึกษาตามขอบเขตด้านเนื้อหา

4.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data)

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากภาคสนามทั้งหมดจากการสัมภาษณ์ ทั้งการสัมภาษณ์เดี่ยว และการสัมภาษณ์กลุ่ม โดยการบันทึกคำสัมภาษณ์ลงในแถบบันทึกเสียง หรือการจดบันทึกตามความเหมาะสม ส่วนการสังเกตจะใช้วิธีจดบันทึก

4.2.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) ทำหนังสือขอความร่วมมือในการเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชไปถึง องค์การบริหารส่วนตำบลท่าวาสุกี และ ภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- 2) นำแบบสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก (In-depth Interview) แบบสังเกต (Observation) ที่ตรวจสอบ และแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญเสร็จ เรียบร้อยแล้วลงเก็บข้อมูลในภาคสนาม
- 3) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก และการสังเกต
- 4) นำข้อมูลทั้งหมด ไปวิเคราะห์ต่อไป

4.2.2 การจัดทำข้อมูล

- 1) นำข้อมูลที่ได้จากเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้องที่รวบรวมไว้ ไปจัดระบบตามขอบเขตด้านเนื้อหา
- 2) ถอดความจากการสัมภาษณ์ ที่บันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียง โดยสรุปสาระสำคัญแยกตามประเด็นต่างๆ แต่ละด้านตามที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านเนื้อหา
- 3) นำข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึก มาสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตด้านเนื้อหา
- 4) นำข้อมูลที่ตรวจสอบ และจัดหมวดหมู่แล้วทั้งหมดมาศึกษาวิเคราะห์ โดยจำแนกประเด็นตามขอบเขตเนื้อหา

4.2.3 การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบเพื่อหาความเชื่อถือได้ของข้อมูล และตรวจสอบความครบถ้วนของคุณภาพข้อมูล ตลอดจนผลสรุปของการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการสามเส้า (Triangulation) ซึ่งมีวิธีดำเนินการ 2 วิธีดังนี้

1) วิธีการสามเส้าด้านระเบียบวิธีวิจัย (Methodological triangulation) โดยใช้เทคนิคต่างๆ หลายอย่างพร้อมกันในการทำวิจัย เช่นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และ แบบสังเกต (Observation) เพื่อรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับเรื่อง หัตถกรรมการสานใบลาน “ปลาตะเพียน” กรณีศึกษาชาวบ้าน ตำบลท่าวาสุกี และตำบลภูเขาทองอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อาจจะทำการหลายๆ ครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกันกับข้อมูลที่ได้ในช่วงแรก หลังจากนั้นจะเป็นการรวบรวม และวิเคราะห์เอกสารหลักฐาน งานวิจัยในเรื่องเดียวกันและเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะได้เข้าไปคลุกคลีในชุมชน และเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่หลายๆ ครั้งเพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูล แบบสามเส้าที่ดี จะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความเที่ยงตรงมากยิ่งขึ้น

2) วิธีการสามเส้าด้านเวลา (Time triangulation) เป็นการสังเกตพฤติกรรม และการสัมภาษณ์บุคคล ในเวลาที่แตกต่างกันรวมทั้งการสำรวจชุมชน เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้จะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) โดยนำข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ข้อมูลที่ใช้จากการวิเคราะห์เอกสาร และข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก (In depth interview) แล้วนำข้อมูลมาเรียบเรียงเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)